UNIVERSAL JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES
ISSN 2992-8826
https://sr-journals.org/index.php/UJMANS

RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida 2026-yil yanvar–aprel oylarida bronxial astma holatlarining yosh guruhlari bo‘yicha tahlili

Komilov Zafarbek Mirzaolimovich
Central Azian Medical University Xalqaro tibbiyot universiteti
zafarjonkomilov85@gmail.com
https://orcid.org/0009-0007-1332-6041

Annotatsiya. Ushbu maqolada RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida 2026-yilning yanvar–aprel oylarida qayd etilgan bronxial astma holatlari yosh guruhlari kesimida tahlil qilindi. Tahlil natijalariga ko‘ra, jami 476 ta holat qayd etilgan bo‘lib, ularning 474 tasi, ya’ni 99,6 foizi 18 yoshgacha bo‘lgan bolalar va o‘smirlar hissasiga to‘g‘ri kelgan. 18 yoshdan kattalar orasida esa 2 ta holat, ya’ni 0,4 foiz qayd etilgan. Oylik dinamikada yanvar oyida eng yuqori ko‘rsatkich, mart oyida esa eng past ko‘rsatkich kuzatildi. Olingan natijalar bolalar populyatsiyasida bronxial astmaning erta aniqlanishi, allergen va ekologik omillarni nazorat qilish, maktab va maktabgacha ta’lim muassasalarida profilaktik tadbirlarni kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: bronxial astma, bolalar, o‘smirlar, profilaktika, Quvasoy, allergen, nafas yo‘llari, epidemiologik tahlil.

Kirish: Bronxial astma nafas yo‘llarining surunkali yallig‘lanish kasalligi bo‘lib, qaytalanuvchi hansirash, nafas qisishi, ko‘krak qafasida siqilish hissi va yo‘tal bilan namoyon bo‘ladi. Kasallik klinik kechishining asosiy xususiyati bronxlar giperreaktivligi va havo oqimining o‘zgaruvchan cheklanishi bilan bog‘liq.

So‘nggi yillarda bronxial astma global sog‘liqni saqlash tizimi uchun dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Global Burden of Disease 2021 ma’lumotlariga ko‘ra, 2021-yilda dunyo bo‘yicha bronxial astma bilan yashayotganlar soni 260,48 million kishini tashkil etgan, yoshga standartlashtirilgan tarqalganlik ko‘rsatkichi esa 100 000 aholiga 3340,12 ta holat bo‘lgan. Shu yilda yangi aniqlangan astma holatlari 37,86 million atrofida baholangan.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti 2025-yilgi ma’lumotlarida ham dunyo bo‘yicha 250 milliondan ortiq odam astma bilan yashayotganini qayd etadi. Astma davolash va nazorat qilinadigan kasallik bo‘lsa-da, ingalyatsion dori vositalariga yetarli kirish imkoniyati bo‘lmagan hududlarda uning asoratlari va o‘lim xavfi yuqori bo‘lib qolmoqda.

Global Initiative for Asthma - GINA 2025 hujjatlarida astma dunyoda eng ko‘p uchraydigan surunkali noinfeksion kasalliklardan biri sifatida ko‘rsatiladi. GINA ma’lumotlariga ko‘ra, kasallik 260 milliondan ortiq odamga ta’sir qiladi va har yili 450 mingdan ortiq o‘limga sabab bo‘lishi mumkin; ushbu o‘limlarning katta qismi oldini olish mumkin bo‘lgan holatlar hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, Quvasoy shahar filialida qayd etilgan bronxial astma holatlarini yosh guruhlari bo‘yicha tahlil qilish, mahalliy epidemiologik vaziyatni baholash va profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish amaliy ahamiyatga ega.

Maqsad: RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida 2026-yil yanvar–aprel oylarida bronxial astma bilan bog‘liq qayd etilgan holatlarni yosh guruhlari bo‘yicha tahlil qilish, oylik dinamikani baholash va bolalar populyatsiyasida profilaktik tadbirlarni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Materiallar va metodlar: Tadqiqot retrospektiv statistik tahlil shaklida olib borildi. Tahlil uchun RTTËMFVF Quvasoy shahar filialining 2026-yil yanvar, fevral, mart va aprel oylariga oid bronxial astma bo‘yicha ichki statistik ma’lumotlari asos qilib olindi.

Tahlilda bemorlar ikki yosh guruhiga ajratildi:

1. 18 yoshdan kichik bolalar va o‘smirlar
2. 18 yoshdan katta bemorlar

Har bir oy bo‘yicha qayd etilgan holatlar soni, umumiy holatlar ichidagi ulushi va oylik dinamika ko‘rsatkichlari hisoblandi. Natijalar tavsifiy statistika usulida tahlil qilindi.

Muhim metodologik izoh: ushbu ma’lumotlar filialda qayd etilgan murojaatlar yoki holatlar sonini aks ettiradi. Aholi soniga nisbatan hisoblangan haqiqiy tarqalganlik ko‘rsatkichi uchun Quvasoy shahar aholisi soni, yosh tarkibi va bir bemorning takroriy murojaatlari haqidagi qo‘shimcha ma’lumotlar zarur bo‘ladi.

Natijalar: 2026-yilning yanvar–aprel oylarida RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida bronxial astma bo‘yicha jami 476 ta holat qayd etildi. Shundan 474 ta holat 18 yoshgacha bo‘lgan bolalar va o‘smirlar, 2 ta holat esa 18 yoshdan katta bemorlar hissasiga to‘g‘ri keldi.

1-jadval. Yosh guruhlari bo‘yicha bronxial astma holatlari

Oy	18 yoshdan kichiklar	18 yoshdan kattalar	Jami
Yanvar	154	0	154
Fevral	121	1	122
Mart	98	0	98
Aprel	101	1	102
Jami	**474**	**2**	**476**

Umumiy holatlar tarkibida 18 yoshdan kichiklar **99,6%**, 18 yoshdan kattalar esa **0,4%** ni tashkil etdi.

2-jadval. Oylik dinamika

Oy	Jami holatlar	Umumiy holatlardagi ulushi
Yanvar	154	32,4%
Fevral	122	25,6%
Mart	98	20,6%
Aprel	102	21,4%
Jami	**476**	**100%**

Eng yuqori ko‘rsatkich yanvar oyida qayd etildi - 154 ta holat. Mart oyida holatlar soni 98 taga kamaydi. Aprel oyida esa mart oyiga nisbatan biroz o‘sish kuzatilib, 102 ta holat qayd etildi.

Yanvar oyidan mart oyigacha holatlar soni 154 tadan 98 taga kamaygan, bu taxminan 36,4% pasayishni tashkil qiladi. Aprel oyida martga nisbatan 4 ta holatga, ya’ni taxminan 4,1% ga o‘sish kuzatilgan.

Muhokama: Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida 2026-yil yanvar–aprel oylarida bronxial astma holatlarining mutlaq ko‘pchiligi bolalar va o‘smirlar orasida qayd etilgan. Bu holat bolalar organizmining allergenlarga sezuvchanligi, nafas yo‘llarining anatomik-fiziologik xususiyatlari, respirator infeksiyalar, ekologik omillar, uy changi, o‘simlik changlari, sovuq havo, tamaki tutuni va boshqa qo‘zg‘atuvchi omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Jahon miqyosidagi ma’lumotlar bilan solishtirilganda, astma umumiy global kasallik yuki yuqori bo‘lgan surunkali kasalliklar qatoriga kiradi. 2021-yilda dunyo bo‘yicha 260 milliondan ortiq odam astma bilan yashagani, 436 mingdan ortiq o‘lim holati qayd etilgani kasallikning nafaqat klinik, balki ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini ham ko‘rsatadi.

Quvasoy shahar filialida bolalar va o‘smirlar orasida holatlarning 99,6 foizni tashkil etishi alohida e’tibor talab qiladi. Bunday yuqori ulush quyidagi omillar bilan izohlanishi mumkin:

1. Bolalar orasida allergik kasalliklar va bronxial giperreaktivlikning nisbatan ko‘p uchrashi.
2. Ota-onalar tomonidan bolalardagi nafas qisishi, yo‘tal va hansirash belgilari sababli tibbiy yordamga faol murojaat qilinishi.
3. Kattalar orasida astma yetarlicha aniqlanmasligi yoki boshqa tashxislar ostida yuritilishi ehtimoli.

4. Filialga murojaatlar tarkibida pediatrik bemorlar ulushining yuqori bo‘lishi.
5. Qish va bahor oylarida respirator infeksiyalar, sovuq havo va allergenlar ta’sirining ortishi.

Yanvar oyida holatlarning eng yuqori bo‘lishi mavsumiy omillar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Qish mavsumida sovuq havo, virusli respirator infeksiyalar, xonalarni kam shamollatish va yopiq muhitda allergenlar to‘planishi bronxial astma xurujlarini kuchaytirishi mumkin. Mart oyida holatlarning kamayishi esa mavsumiy infeksiyalar pasayishi yoki murojaatlar sonining kamayishi bilan bog‘liq bo‘lishi ehtimoldan xoli emas. Aprel oyida holatlarning biroz ortishi bahorgi pollinoz, o‘simlik changlari va tashqi allergenlar faollashuvi bilan izohlanishi mumkin.

GINA 2025 tavsiyalarida astma nazoratida inhalyatsion kortikosteroid saqlovchi davolash vositalarining ahamiyati alohida ta’kidlangan. GINA ma’lumotlariga ko‘ra, inhalyatsion kortikosteroidlar nafas yo‘llaridagi yallig‘lanishni kamaytirib, astma xurujlari, kasalxonaga yotqizilish va o‘lim xavfini pasaytiradi.

Shu sababli mahalliy sharoitda nafaqat kasallik holatlarini qayd etish, balki ularning sabablarini chuqur tahlil qilish, bemorlarning davolanishga rioya qilishi, inhalyatorlardan to‘g‘ri foydalanishi, allergenlar bilan aloqa darajasi va ekologik omillarni baholash muhim hisoblanadi.

Profilaktik chora-tadbirlar: Quvasoy shahar filialida qayd etilgan statistik ma’lumotlar asosida bronxial astmaning oldini olish bo‘yicha quyidagi yo‘nalishlar ustuvor hisoblanadi.

Birinchidan, bolalar va o‘smirlar orasida erta diagnostikani kuchaytirish zarur. Qaytalanuvchi yo‘tal, tunda yo‘talning kuchayishi, jismoniy zo‘riqishda hansirash, nafas qisishi va hushtaksimon nafas kabi belgilar kuzatilganda bolani shifokor ko‘rigidan o‘tkazish lozim.

Ikkinchidan, uy sharoitida allergenlarni kamaytirish muhim. Xonalarni muntazam namlab tozalash, gilam, kovrolar, og‘ir pardalar va chang yig‘uvchi buyumlarni kamaytirish, yostiq va ko‘rpa-to‘shaklarni allergiyaga qarshi qoplamalarda saqlash tavsiya etiladi.

Uchinchidan, tamaki tutuni ta’sirini butunlay cheklash kerak. Bolalar bor uyda, avtomobilda yoki yopiq joylarda chekish bronxial astma xurujlarini kuchaytiruvchi asosiy xavf omillaridan biridir.

To‘rtinchidan, maktab va bog‘chalarda “Astma maktabi” yoki ota-onalar uchun qisqa o‘quv seminarlarini tashkil qilish maqsadga muvofiq. Bunday mashg‘ulotlarda astma belgilari, xuruj vaqtida birinchi yordam, inhalyatorlardan to‘g‘ri foydalanish va allergenlardan himoyalanish bo‘yicha tushuntirish ishlari olib borilishi kerak.

Beshinchidan, bahor mavsumida o‘simlik changlari, qishloq xo‘jaligi kimyoviy moddalari, kuchli hidli bo‘yoq va laklar, chang va tutun ta’sirini kamaytirish bo‘yicha aholiga tushuntirish ishlari kuchaytirilishi lozim.

Oltinchidan, astma bilan kasallangan bolalar uchun individual “xuruj rejasi” ishlab chiqilishi kerak. Unda bola va ota-onaga xuruj belgilari, qaysi dori vositasidan qanday foydalanish, qachon tez tibbiy yordam chaqirish zarurligi aniq tushuntiriladi.

Xulosa: RTTËMFVF Quvasoy shahar filialida 2026-yil yanvar–aprel oylarida bronxial astma bo‘yicha jami 476 ta holat qayd etilgan. Shundan 474 ta holat, ya’ni 99,6% 18 yoshgacha bo‘lgan bolalar va o‘smirlar hissasiga, 2 ta holat, ya’ni 0,4% 18 yoshdan kattalar hissasiga to‘g‘ri kelgan.

Oylik tahlilda eng yuqori ko‘rsatkich yanvar oyida, eng past ko‘rsatkich esa mart oyida qayd etilgan. Aprel oyida holatlar soni martga nisbatan biroz oshgan. Bu holat mavsumiy respirator infeksiyalar, sovuq havo, bahorgi allergenlar va ekologik omillar ta’siri bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Jahon miqyosida astma 250–260 milliondan ortiq odamda uchrashi, kasallikning global sog‘liqni saqlash tizimi uchun dolzarb muammo ekanligini ko‘rsatadi. Quvasoy shahar filiali ma’lumotlarida bolalar orasidagi ulushning juda yuqori bo‘lishi pediatrik yo‘nalishda profilaktika, erta tashxis, ota-onalarni o‘qitish va maktab-bog‘cha tizimida targ‘ibot ishlarini kuchaytirish zarurligini ko‘rsatadi.

Amaliy tavsiyalar:

1. Quvasoy shahar maktablari va bog‘chalarida bronxial astma bo‘yicha profilaktik suhbatlar tashkil etish.
2. Ota-onalar uchun “Bolalarda astmani erta aniqlash va xurujning oldini olish” mavzusida seminarlar o‘tkazish.
3. Astma bilan ro‘yxatda turuvchi bolalar uchun individual kuzatuv kartalarini yuritish.
4. Har oyda yosh guruhlari, jins, yashash hududi va xuruj sabablari bo‘yicha chuqurlashtirilgan statistik monitoring olib borish.
5. Allergik rinit, atopik dermatit va qaytalanuvchi bronxit bilan kasallangan bolalarni astma xavf guruhi sifatida nazoratga olish.
6. Inhalyatorlardan to‘g‘ri foydalanish bo‘yicha amaliy ko‘rsatmalar berish.
7. Uy, maktab va bog‘chalarda tamaki tutuni, chang, kuchli hidlar va allergenlarni kamaytirishga qaratilgan sanitariya-targ‘ibot ishlarini kuchaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Global Burden of Disease Study 2021. Global, regional, and national burden of asthma from 1990 to 2021: systematic analysis.
2. World Health Organization. Working together to make asthma a global health priority. 2025.
3. Global Initiative for Asthma. Global Strategy for Asthma Management and Prevention. 2025.
4. RTTËMFVF Quvasoy shahar filiali statistik ma’lumotlari, 2026-yil yanvar–aprel.